

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจภาคครัวเรือนของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช และอธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบทางเศรษฐกิจที่มีต่อชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จากการบริหารจัดการประมงทรัพยากรน้ำ อุทกวิทยาประสิทธิ์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการตระหนักและนำไปสู่การสร้างแนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและลดผลกระทบ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ใช้การสำรวจพื้นที่ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการวิจัย จากกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนชาวประมงพื้นบ้านจำนวน 301 ครัวเรือน ผู้นำท้องถิ่นจำนวน 5 คน รวมทั้งปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน 38 คน

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74.08) ยึดอาชีพชาวประมงพื้นบ้านมากกว่า 10 ปี ใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำที่จับได้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก (ร้อยละ 95.35) จำเป็นต้องประกอบอาชีพเสริม (ร้อยละ 89.70) เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย มีหนี้สินครัวเรือนจากการกู้มาเป็นทุนในการทำอาชีพเสริม และเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษา จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ญาติพี่น้อง และกองทุนหมู่บ้าน แต่ละที่เฉลี่ยครัวเรือนละ 36,846.67 10,707.64 และ 8,108.33 บาท ตามลำดับ โดยมีเพียงร้อยละ 10.30 เท่านั้นที่เชื่อว่าจะสามารถชำระคืนได้ตามระยะสัญญา ส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม (ร้อยละ 66.45) ส่วนที่มีเงินออมก็จะมีออมได้น้อยกว่า 1,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 25.91)

หลังมีประมงทรัพยากรน้ำประสิทธิ์ พบว่า ทำให้ภาพรวมของรายจ่ายและหนี้สินครัวเรือนส่วนใหญ่เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 72.09 44.19 ตามลำดับ) ในขณะที่มีเงินออมลดลง (ร้อยละ 40.86) ส่งผลชาวประมงส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.72) รู้สึกไม่มีความมั่นคงในอาชีพ ทำให้มีเพียงร้อยละ 15.62 เท่านั้นที่จะสืบสานอาชีพประมงต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากชนิดพันธุ์ ปริมาณ และขนาดที่จับได้ ลดลง (ร้อยละ 82.06 81.39 และ 70.76 ตามลำดับ) ในขณะที่ต้นทุนการทำประมงเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 52.49) นอกจากนี้ยังสร้างผลกระทบในระดับมากถึงมากที่สุดต่อชาวประมง ด้านค่าใช้จ่ายครัวเรือน (4.22) ด้านอาหาร (4.07) ด้านหนี้สิน (3.93) ด้านรายได้ (3.64) ด้านสิ่งแวดล้อม (3.62) และด้านน้ำดื่ม น้ำใช้ (3.51) ตามลำดับ และผลกระทบในระดับปานกลางได้แก่ ด้านประเพณีวัฒนธรรม (ร้อยละ 3.35) ด้านสุขภาพ (3.31) ด้านความสุขในครัวเรือน (3.28) ด้านความรู้ภูมิปัญญา (3.28) ด้านทรัพย์สิน (3.23) และด้านเงินออม 3.15

นอกจากนี้ อยากให้หน่วยงานของรัฐบูรณาการการทำงานเพื่อให้เกิดความสอดคล้องต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ในการพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน จัดหน่วยเคลื่อนที่พบปะและบริการประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 40.86) ยังคิดว่ากรมชลประทานควรเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการแก้ไขปัญหาจากการบริหารจัดการประมงทรัพยากรน้ำ โดยชาวประมงยินดีที่จะมีส่วนร่วมด้วยการประชุมและเสนอ

ความคิดเห็น (ร้อยละ 80.40) อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 61.13 ไม่พอใจผลการดำเนินการของกรมชลประทาน โดยมีสาเหตุมาจากความรู้สึกว่าไม่ได้รับการเอาใจใส่ในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ขาดการสื่อสารกับชาวบ้านในการบริหารจัดการประตุน้ำ และขาดความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหา เป็นต้น

คำสำคัญ: เศรษฐกิจครัวเรือน, ชุมชนประมงพื้นบ้าน, ลุ่มน้ำปากพนัง, ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

Abstract

This research is aimed to study the household economy of artisanal fishermen in Pak Phanang River Basin in Pak Phanang District, Nakon Si Thammarat, as well as the problems and economic impacts on artisanal fishing communities from the Utokvibhatprasit Irrigation Gate management. The purpose is to stimulate community awareness and cooperation for developmental approaches and pertinent solutions. The research instruments consist of participatory action research, area surveys, questionnaires, interviews, focus group, and participant observation. Sample groups include 301 artisanal fishing households, 5 local leaders, and 38 folk scholars and community leaders.

The findings reveal that 74.08 percent of the sample households have earned their living by fishing for more than 10 years, 95.35 percent mainly fish for household consumption. Because of insufficient income, 89.70 percent have to do extra work to supplement their ordinary income. While the average household loan debts for investment and education from Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, relatives, and village funds are 36,846.67; 10,707.64 and 8,108.33 baht respectively, only 10.30 percent are likely to pay their debts by the due date. Most of them do not have any savings (66.45%), and those who have (25.91%) can save less than 1,000 baht a month.

After the building of the Utokvibhatprasit Irrigation Gate, there is an increase in the overall household expenses (72.09%) and debts (44.19%), yet a decrease in their savings (40.86%). Due to a decline in aquatic animals' species (82.06%), the catch rate (81.39%), and the size of the catches (70.76%), apart from the rising cost of fishing (52.49%), most of the artisanal fishermen (84.72%) feel insecure in their occupation. Only 15.62 percent intend to pursue the career. There is also a great impact on the household expenses (4.22), food (4.07), debts (3.93), income (3.64), environment (3.62), and water supply (3.51) respectively. Other aspects regarding culture (3.35), health (3.31), household happiness (3.28), indigenous knowledge (3.28), property (3.23), and savings (3.15) are mildly affected, though.

To deal with the current problems and impacts constantly and effectively, an integrated approach should be put to use by government sectors. For career development and increase of household income, a mobile unit for public

services should be available to maintain mutual understanding between government and public sectors. Most of the artisanal fishermen (40.86%) still want the Royal Irrigation Department to be in charge of solving the problems from the barrage management and even offer their cooperation and opinions (80.40%). Nevertheless, 61.13 percent are not satisfied with the operation of the Royal Irrigation Department for their negligence of the problems and the lack of communication with the community.

Keywords: household economy, artisanal fishing community, Pak Phanang River Basin, economic impact